

за криміналістичною (пізнавальною) сутністю, шляхи (способи) одержання інформації, створює передумову до конструювання криміналістичної тактики, що відповідає сучасному рівню розвитку науки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Міхеєнко М.М. Доказування в радянському кримінальному судочинстві. -К.,1984.

2. Словарь иностранных слов. -М.: Рус. яз., 1985. - С.183.

3. Біленчук П.Д., Головач В.В., Салтєвський М.В. та ін. Криміналістика: Підручник /За ред. П.Д. Біленчука. -Київ: Право, 1997.

4. Шейфер С.А. Следственные действия. Система и процессуальная форма. -М., 1981.

Надійшла до редколегії 09.11.2004

СТРАТОНОВ В.М., ЛУКАШЕВИЧ В.Г. КРИМИНАЛИСТИЧЕСКАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ СЛЕДСТВЕННЫХ ДЕЙСТВИЙ

Предложена классификация способов собирания доказательств, в которой отдельные следственные действия объединены в соответствующие блоки и рассматриваются как определенные системы тактических приемов - отдельных криминалистических методов.

STRATONOV V.M., LUKASHEVICH V.G. CRIMINALISTIC CLASSIFICATION OF INVESTIGATORY ACTIONS

Classification ways collecting of proofs in which separate investigatory actions are incorporated into the appropriate blocks is offered and are examined as the certain systems of tactical receptions - separate criminalistic methods

УДК 343.156

В.І. ТЕРЕМЕЦЬКИЙ

Національний університет внутрішніх справ

ПРОБЛЕМИ ДОПОВНЕННЯ ТА ЗМІНИ АПЕЛЯЦІЇ НА ВИРОК СУДУ¹

Розглядаються питання реалізації суб'єктами апеляційного оскарження вироку на доповнення чи зміну апеляції; вносяться пропозиції щодо удосконалення відповідних норм діючого КПК України, зокрема, надання особі, що не оскаржила вирок незалежно від причин, права доповнити апеляцію іншого суб'єкта оскарження без його згоди, на стороні якого вона виступає, а відповідно внесення нею змін до апеляції та її відкликання – тільки за наявності письмової згоди (заяви).

Законом України «Про внесення змін до кримінально-процесуального кодексу України» від 21.06.2001 р. (далі - КПК України) було запроваджено інститут апеляційного оскарження вироків суду, який у цілому відповідає європейським стандартам та міжнародним зобов'язанням України. Однак вивчення практики застосування процесуальних норм цього інституту свідчить про наявність значного кола проблем, які вимагають свого вирішення уже найближчим часом. Однією з таких проблем є питання про право суб'єктів апеляційного оскарження вироку доповнити чи змінити апеляцію, дослідження якого має важливе теоретичне і практичне значення для усвідомлення меж їх процесуальних повноважень та сприяє усуненню деяких прогалин у законі щодо права певного учасника процесу приєднатися до апеляційної скарги свого представника (захисника) та навпаки.

Слід зазначити, що комплексних наукових розробок цих питань в Україні сьогодні не існує, але окремі їх аспекти у свій час розглядалися радянськими процесуалістами (І.І. Потеружою, В. Калітвіним, В.А. Познанським, І. Рез-

ніченком та ін.) в контексті такого, що існував тоді, інституту касації. Разом із тим, автор цієї статті одним із перших у науковій літературі вказує на необхідність надання учасникам судового розгляду права на доповнення та зміну як власної апеляції, так і апеляції інших осіб, пов'язаних з однаковою правовою позицією у справі, після закінчення строку на апеляційне оскарження вироку. Тому метою даної статті є розробка конкретних законодавчих пропозицій, які спрямовані на забезпечення безперешкодної реалізації учасниками процесу їх права на доповнення та зміну на вирок суду.

Після того, як була подана апеляція, правом доповнити або змінити її відповідно до ч.1 ст.355 діючого КПК України наділяється «особа, яка подала апеляцію». І хоча дана стаття не визначає коло осіб, які володіють таким правом, однак з її загального змісту стає зрозумілим, що ними є тільки особи, зазначені в ст.348 КПК України – сторони у справі. Ніякі інші особи такого права не мають.

Як відомо, відповідно до принципу змагальності сторін, особа, яка оскаржила рішення у власних інтересах, або в інтересах особи, яку вона захищає чи представляє, ні за яких обставин не може подати апеляцію, доповнити або змінити її в інтересах іншої сторони. До того ж, «якщо в

¹ Первинна рекомендація з напрямку досліджень: канд. юрид. наук Янович Ю.П. (НУВС).

справі засуджено кілька осіб і апеляція подана тільки стосовно однієї з них, то і додаткові доводи можуть бути подані тільки щодо однієї особи» [1, с.689]. Так, наприклад, засуджені (виправдані) та їх захисники, як ті, що оскаржили, так і ті, що не оскаржили вирок, не вправі доповнити апеляційні скарги інших засуджених (виправданих) у цій же справі та їх захисників, або ж подати додаткову апеляційну скаргу до скарги потерпілого, його представника або до подання прокурора і т.п., так само як і потерпілий, його представник, прокурор та інші не вправі подати додаткову скаргу або подання до апеляційної скарги засудженого (виправданого) або його захисника навіть за умови, що вони розділяють їх позицію.

За законом учасники процесу вправі доповнити або змінити лише свою апеляцію, а не апеляцію інших осіб (за деякими винятками), до того ж вони краще за інших знають як і чому їм необхідно це зробити. Більшість учених дотримуються саме такої думки. Так, І.І. Потеружа вважає, що «...варто суворо дотримуватися єдиного принципу: кожен учасник процесу може подати додаткову... скаргу тільки до своєї скарги, поданої у встановлений законом строк на оскарження вироків» [2, с.59]. На думку П.М. Давидова, «право на додаткову... скаргу має та ж особа, яка подала основну» [3, с.456].

Кожен учасник процесу, будучи самостійним суб'єктом кримінально-процесуальної діяльності, має право висловити своє ставлення до вироку, оскаржувати або не оскаржувати його в апеляційному порядку, а у разі пропуску строку оскарження – клопотати чи ні про його відновлення. Тому суд другої інстанції не приймає подані захисником доповнення або зміни до апеляційної скарги, хоча і після оскарження вироку підзахисним, але після закінчення строку на апеляційне оскарження. У цьому випадку, за змістом закону, потрібне відновлення пропущеного апеляційного строку. Подання і наступне прийняття судом доповнень або змін до апеляційної скарги одного учасника процесу, зокрема, засудженого, до скарги іншого – захисника, «...по суті, буде обходом закону про оскарження вироку у встановлений законом строк, а тому неприпустиме» [2, с.59]. До того ж деякі вчені, не розрізняючи природу первинних і додаткових скарг, помилково вважають, що «...додаткова скарга подається в строк... оскарження судового рішення» [4, с.29]. Звідси можна зробити висновок, що вимога обов'язкового відновлення пропущеного строку для подачі захисником додаткової апеляційної скарги виходить з ототожнення апеляційної і додаткової апеляційної скарги і тому не відповідає духу закону.

Термін «особа», що вживається у ч.1 ст.355 КПК України, необхідно розуміти в широкому сенсі цього слова. Закон надає право на доповнення або зміну апеляції не особі як певній фізичній істоті (конкретній особистості), а як процесуальній фігурі – учаснику процесу, причому в певних випадках припустиме подання доповнень або змін особою, яка не оскаржила вирок. Так, захисник, що вступив у процес після закінчення строку на апеляційне оскарження вироку і замінив захисника, що раніше здійснював захист, або вступив у справу поряд з ним, вправі доповнити або змінити апеляцію (ч.3 ст.355 КПК). Оскільки кількість можливих доповнень або змін законом не обмежена, то їх вправі подати кожен новий захисник. Однак, на

жаль, закон нічого не говорить про можливості надання такого ж права представникам потерпілого, цивільного позивача і цивільного відповідача.

Отже, не суперечить закону подача доповнень або змін до апеляційної скарги новим захисником, що вступив у процес, до скарги іншого захисника засудженого або виправданого, який раніше оскаржив вирок в апеляційному порядку у встановлений законом строк і з певної причини не може брати участь у засіданні суду апеляційної інстанції. У даному випадку і первинна апеляція, і доповнення або зміни до неї надходять від одного суб'єкта кримінально-процесуальної діяльності – захисника засудженого (виправданого), й не має значення, що в справі зроблена заміна конкретного захисника іншим. Процесуальне положення і правомочності захисника в цьому випадку не змінюються, тому новий захисник, що вступив у процес, вправі доповнити або змінити апеляційну скаргу попереднього захисника, чи іншого захисника, який поряд з ним бере участь у справі, вказавши на обставини, що, на його думку, повинні бути враховані судом при розгляді справи в апеляційному порядку.

Новий захисник, що вступив у процес, ознайомившись з матеріалами справи, може знайти обставини і порушення закону, на які не звернув уваги попередній захисник, навести нові доводи і підстави, наполягати на більш сприятливому для засудженого або виправданого рішенні, ніж це мало місце в попередній апеляції іншого захисника. Тому він в інтересах захисту засудженого або виправданого не може бути зв'язаний тією позицією, що займав і відстоював захисник, який раніше брав участь у справі, і яка була ним викладена в раніше поданій апеляції, а також вправі подати доповнення і зміни до апеляції, якщо вважає, що цього вимагають інтереси його підзахисного.

Ч.3 ст.355 КПК України вказує на те, що захисник, який вступив до справи в апеляційному провадженні, може змінити чи доповнити апеляцію захисника, що брав участь у розгляді справи судом першої інстанції, лише за згодою засудженого чи виправданого та їх законних представників. Вважаємо що в цьому питанні позиція законодавця є спірною з декількох причин.

По-перше, апріорі вважається, що при доповненні захисником раніше поданої ним чи іншим захисником апеляції, він діє виключно в інтересах свого підзахисного з метою поліпшення його становища, але оскільки діючий КПК України (якщо захисник є адвокатом, то і Закон України «Про адвокатуру» та «Правила адвокатської етики») не дозволяє захиснику займати у справі іншу правову позицію, ніж ту, яку займає його підзахисний, то тому доповнення або зміни до апеляції він вправі робити самостійно. Таку ж думку, хоча і щодо подачі касаційної скарги, висловлює В.А. Познанський: «Захисник вправі самостійно подати касаційну скаргу від свого імені, ...викласти в скарзі свою позицію, зайняту в справі, привести необхідні аргументи для її захисту» [5, с.220]. Важливо лише, щоб це рішення приймалося в інтересах захисту прав засудженого (виправданого).

При підготовці доповнень, змін до раніше поданої апеляції захисник не зв'язаний попередньою апеляцією. Він вправі дати більш переконливу аргументацію уже викладеним доводам, вказати на інші помилки і порушення, допущені при провадженні досудового слідства і судо-

вого розгляду, а за певних умов – взагалі змінити (цілком або частково) позицію попереднього захисника.

По-друге, законодавець зобов'язав захисника отримати згоду засудженого чи виправданого та їх законних представників на зміну чи доповнення апеляції. Але яким саме чином, в якій формі (письмовій чи усній) захисник повинен заручитися такою згодою, – можемо тільки здогадуватися. До того ж, при закріпленні цієї норми закону, на жаль, не враховано ситуацію, «...коли засуджений (виправданий) згоден зі змінами чи доповненнями захисника, який вступив до справи в апеляційному провадженні, а його законний представник проти цього заперечує (неповнолітній засуджений та його законний представник)» [6, с.17].

У зв'язку з цим необхідно до ч.3 ст.355 діючого КПК України внести додаткові положення такого змісту: «Захисник засудженого чи виправданого, що брав участь у справі, або який вступив до справи в апеляційному провадженні, може доповнити свою апеляцію без згоди підзахисного». Що стосується можливості внесення змін до апеляції та її відкликання захисником засудженого (виправданого), що брав участь у справі, або який вступив до справи в апеляційному провадженні, то, на нашу думку, це необхідно робити тільки за наявності письмової згоди (заяви) підзахисного. Вважаємо, що це положення слід закріпити у ч.3 ст.355 КПК України.

Виходячи з викладеного вище загального правила, відповідно до якого учасники процесу можуть доповнити або змінити тільки подану ними апеляцію, а не апеляцію інших осіб, теорія кримінально-процесуального права допускає виняток. При цьому одні вчені допускають виняток лише відносно захисника і його підзахисного, з огляду на особливий характер взаємин, що складаються між ними [7, с.689], надаючи захиснику право подати додаткову скаргу й у тому випадку, якщо вирок оскаржений самим засудженим [3, с.456], а інші – допускають таку ситуацію й щодо інших учасників процесу та їх представників [4, с.29].

Цей виняток полягає у тому, що захисник вправі подати доповнення або зміни до апеляційної скарги засудженого (виправданого), якщо навіть захисник з якої-небудь причини не реалізував свого права на апеляційне оскарження, а засуджений (виправданий) вправі подати доповнення або зміни до апеляційної скарги захисника в тих випадках, коли засуджений (виправданий) не подав первинної скарги. На думку В. Калітвіна, таке право за кожним з них варто визнати з урахуванням процесуальних зв'язків між засудженим (виправданим) і захисником [8, с.25]. Ж.А. Котіян у своїй дисертації обґрунтовує положення про те, що «касаційна скарга може бути доповнена як захисником, так і підзахисним, незалежно від того, ким підписана основна скарга» [9, с.26]. В.А. Познанський вказує на право захисника «...подати касаційну скаргу від свого імені, а також додаткову скаргу до раніше поданої касаційної скарги підсудного...» [5, с.30]. В.Т. Маляренко вважає, що «якщо захисник, що брав участь у судовому розгляді, не подав апеляцію, то захисник, що замінив його, може привести додаткові доводи до апеляції засудженого» [1, с.689].

Зазначений висновок із загального правила мотивується особливими відносинами, що складаються між за-

хисником і його підзахисним, необхідністю найбільш повної реалізації закону про забезпечення обвинуваченому права на захист [2, с.59].

Крім теоретичних, існують і важливі практичні доводи на користь безперешкодного прийняття доповнень або змін захисника до раніше поданої скарги підзахисного.

Якщо засуджений (виправданий) вважає, що йому потрібен захист у суді другої інстанції, то захисник здійснює такий захист у досить широкому діапазоні. Подання апеляційної скарги засудженим означає настання для його захисника обов'язку, як правило, продовжити захист у справі. Апеляційна скарга засудженого повинна відкривати для захисника безумовну можливість подачі доповнень і змін у будь-який час до початку розгляду справи в апеляційній інстанції. Подання захисником таких доповнень або змін не має самостійного процесуального значення і не суперечить закону. Тому нелогічно дозволяти захиснику виступати в суді другої інстанції й у той же час забороняти йому подавати, хоча і за межами строку на апеляційне оскарження, доповнення або зміни до апеляційної скарги засудженого (виправданого), поданої з дотриманням усіх вимог закону, як і засудженому (виправданому) – доповнювати або змінювати скаргу захисника. До того ж, навіть найрознорідніший виступ захисника не компенсує відсутності додаткової апеляційної скарги, положення якої можуть виявитися досить важливими для результату розгляду справи. Ч.2 ст.377 КПК України передбачає обов'язок суду другої інстанції при залишенні апеляції без задоволення зазначити підстави, через які апеляцію (у тому числі доповнення і зміни до неї) визнано необґрунтованою, а її доводи – неправильними або недоведеними. На доводи промови захисника цей обов'язок суду не поширюється. Отже, захист у суді другої інстанції тільки в рамках захисної промови, без приєднання до матеріалів справи додаткової апеляційної скарги, набуває обмеженого характеру. Більш того, потреба у цих доводах у випадку складності справи може виникнути у нарадчій кімнаті, і тоді їх письмова форма виявиться незамінною.

Треба враховувати і такі випадки, коли засуджений (виправданий), відмовившись спочатку від подання скарги на вирок, оскаржує його в останній момент. У такій ситуації захисник дізнається про це після закінчення строку на апеляційне оскарження, коли він вже втратив право на подачу повноцінної апеляційної скарги. Нерідкі і випадки, коли для захисту своїх прав та законних інтересів засуджений (виправданий) в суді другої інстанції звертаються до іншого захисника. Якщо в останнього з'являться нові доводи або виникне нова позиція, то йому треба надати можливість подати додаткову апеляційну скаргу, змінити попередню апеляцію захисника або свого підзахисного.

Не можна погодитися з думкою Ю.І. Стецовського, який пише: «Якщо підсудний подав касаційну скаргу, то його захисник може подати скаргу від свого імені і після закінчення строку касаційного оскарження. Так само, в разі подання скарги захисником підсудний може подати касаційну скаргу після закінчення строку касаційного оскарження» [10, с.49]. Ця думка є не зовсім вірною, оскільки засуджений (виправданий) і захисник є самостійними суб'єктами як апеляційного, так і касаційного оскарження, кожен з яких вправі подати свою скаргу лише про-

тягом строку, встановленого законом (ст.349, ст.386 КПК України). Якщо такий строк минув, то захисник не може подати апеляційну (касаційну) скаргу тільки тому, що скарга подана його підзахисним з дотриманням строків, оскільки захисник реалізує власне право на оскарження вироку, а не засудженого (виправданого). Вважаємо, що в таких випадках захисник вправі лише приєднатися до апеляційної (касаційної) скарги свого підзахисного шляхом подачі до неї відповідних доповнень або змін. Аналогічно вправі вчинити і засуджений (виправданий), що не подав у встановлений строк апеляційної (касаційної) скарги. Іншими словами, для захисника право приєднатися до апеляційної (касаційної) скарги свого підзахисного й останнього приєднатися до скарги свого захисника повинно поширюватися тільки на додаткові, а не на основні апеляційні (касаційні) скарги.

У юридичній літературі майже нічого не говориться про право інших учасників процесу приєднатися до раніше поданої скарги їх представників і навпаки. Так, В.А. Познанський зазначав, що «потерпілий вправі також приєднатися до раніше поданої касаційної скарги свого представника» [5, с.39]. На думку І. Резніченка, «...викладені міркування мають загальне значення і можуть бути поширені на потерпілого і його представника» [11, с.30].

Нам уявляється, що правила процесуальної наступності і процесуальної єдності в частині подачі додаткових апеляцій і змін до раніше поданих апеляцій також «...повинні поширюватися на потерпілого, цивільного позивача і відповідача і їх представників» [8, с.25]. Цим буде дотриманий принцип рівності прав сторін в судовому розгляді (ст.261 КПК України) та принцип рівності прав учасників кримінального судочинства (п.2 ч.2 ст.129 Конституції України; ст.7 Закону України «Про судоустрій»; ст.16 КПК України). Тому пропонуємо ст.355 КПК України доповнити новою частиною такого змісту: «Захисник засудженого чи виправданого (представник потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача), який з будь-яких причин не подав апеляцію в межах визначених законом строків, має право доповнити або змінити апеляцію засудженого чи виправданого (потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача); засуджений чи виправданий (потерпілий, цивільний позивач та цивільний відповідач) вправі доповнити або змінити апеляцію свого захисника (представника потерпілого, цивільного позивача та цивільного відповідача)».

Після ознайомлення з протоколом судового засідання, апеляційними скаргами засуджених та їх захисників, прокурор «...може змінити свою думку щодо обсягу подання, доводів, наведених у поданні чи взагалі у доцільності внесення подання» [12, с.207]. Тому прокурор, який вніс подання, повинен мати право його доповнити, змінити або відкликати нарівні з іншими учасниками процесу. Чинний КПК не передбачає прав прокурора, який подав апеляцію, на її доповнення, зміну або відкликання. За змістом ч.6 ст.536 проекту КПК [6, с.18] таке право надається лише прокурору вищого рівня. На нашу думку, ця норма суперечить ст.40 Закону України «Про прокуратуру», відповідно до якої апеляційне подання на вирок суду може бути доповнено або змінено прокурором, який його подав, а також прокурором вищого рівня [13]. Таке положення може свідчити про нерівні права безпосередніх учасників

процесу [6, с.18]. Тому пропонуємо доповнити ст.355 КПК новою частиною шостою, виклавши її у такій редакції: «Апеляція прокурора може бути змінена, доповнена або відкликана прокурором, який її подав, а також прокурором вищого рівня».

Таким чином, право подання одним учасником процесу доповнень і змін до поданої ним особисто апеляції або апеляції іншого учасника процесу, інтереси якого він захищає чи представляє, у перспективі вимагає більш глибокого теоретичного дослідження та детального регулювання у діючому КПК та проекті КПК України, оскільки сприяє всебічному розгляду справи і правильному здійсненню правосуддя у кримінальних справах, створює додаткові гарантії реалізації конституційного права кожного на апеляційне оскарження рішення суду (п.8 ч.2 ст.129).

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінально-процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар /За заг. ред. В.Т. Маляренка, В.Г. Гончаренка. -К.: «ФОРУМ», 2003. -938 с.
2. Потеружа І.І. Роль суда второй инстанции в укреплении законности. -М.: Наука и техника, 1980. -192 с.
3. Давыдов П.М. и др. Судопроизводство по новому УПК РСФСР /Под ред. Г.И. Бровина. -Свердловск. -1962. -С.456.
4. Коронец А., Фаргиев И. Подготовка к рассмотрению уголовного дела в кассационной инстанции // Российская юстиция. -1998. -№ 12. -С.28-29.
5. Познанский В.А. Вопросы теории и практики кассационного производства в советском уголовном процессе. -Саратов: Изд-во Саратовск. ун-та, 1978. -136 с.
6. Порівняльна таблиця до проекту Кримінально-процесуального кодексу України (частина 3) від 28.11.2003 р. Друге читання. Реєстраційний № 3456-1 /Редакція, запропонована нар. деп. України – членами Комітету з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності (Зауваження та пропозиції до проекту внесені народним депутатом України Сацюком В.М.). -К., 2003. -191 с.
7. Перлов И.Д. Кассационное производство в советском уголовном процессе. -М.: Юрид. лит., 1968. -396 с.
8. Калитвин В. Дополнительная кассационная жалоба защитника // Сов. юстиция. -1984. -№ 8. -С.25-26.
9. Котикян Ж.А. Участие адвоката-защитника в выявлении и исправлении судебных ошибок: Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.09. -М., 1982. -26 с.
10. Стецовский Ю.И. Адвокат в уголовном судопроизводстве. -М.: Юрид. лит., 1972. -128 с.
11. Резниченко И. О дополнительной кассационной жалобе адвоката // Российская юстиция. -1995. -№ 5. -С.30.
12. Маляренко В.Т., Вернидубов І. В. Прокурор у кримінальному судочинстві. Деякі проблеми та шляхи їх вирішення. -Київ: «Юрінком Інтер», 2001. -207 с.
13. Закон України «Про прокуратуру» від 05.11.1991 р., № 1790-ХІІ // ВВР України. -1991. -№ 53. -Ст.793 (із змінами та доповненнями).

Надійшла до редколегії 28.03.2005

ТЕРЕМЕЦЬКИЙ В.І. ПРОБЛЕМИ ДОПОЛНЕННЯ І ЗМІНЕННЯ АПЕЛЛЯЦІЇ НА ПРИГОВОР СУДА
Рассматриваются вопросы реализации субъектами апелляционного обжалования приговора на дополнение или изменение апелляции; вносятся предложения по усовершенствованию соответствующих норм действующего УПК Украины, в частности, представление лицу, не обжаловавшего приговор независимо от причин, права дополнить апелляцию другого субъекта обжалования без его согласия, на стороне которого оно выступает, а соответственно внесения им изменений в апелляцию и ее отзыва – только при наличии письменного согласия (заявления).

TEREMETSKY V.I. PROBLEM OF ADDITION AND CHANGE APPEAL ON A COURT VERDICT
Questions of realization by subjects of the appeal of a verdict on addition or change of the appeal are considered; offers on improvement of the appropriate norms working CPC Ukraine are brought, in particular, representation to the person, not appealed against a verdict irrespective of the reasons, rights to add the appeal of other subject of the appeal without his consent on which party it acts, and accordingly entering of changes by him in the appeal and its response - only at presence of the written approval (application).

Н.Л. ШВЕЦЬ

канд. юрид. наук

Донецький юридичний інститут МВС України при ДонНУ

УДК 343.98

“БІЛІ ПЛЯМИ” ПИТАННЯ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ПРЕД’ЯВЛЕННЯ ДЛЯ ВПІЗНАННЯ

Досліджені характерні процесуальні та тактичні помилки під час проведення розглядуваної слідчої дії, запропоновано шляхи їх усунення; розглянуто нестандартні ситуації проведення пред’явлення для впізнання.

Криміналістика здавна приділяла значну увагу та надавала особливу доказову і тактичну значущість такій слідчій дії, як пред’явлення для впізнання.

У дореволюційній Росії впізнання проводилось у якості елемента очної ставки та як розшуковий захід. Перший радянський підручник криміналістики 1935 року присвятив впізнанню¹ самостійний параграф, що називався вельми своєрідно “Акт опознання лица”². Більш глибоко розглядалась ця дія вже у наступному за часом видання підручнику криміналістики 1938 року, автором розділу якого, присвяченого впізнанню був один із перших радянських криміналістів В.І. Громов. Достоїнством роботи було те, що в ній вже надавалося визначення розглядуваної дії, викладалися тактичні засади пред’явлення для впізнання особи, містились рекомендації стосовно проведення впізнання речей та трупів.

Надалі у криміналістиці майже одночасно почалися активні дослідження пред’явлення для впізнання як самостійної слідчої дії. В основу визначень, наведених різними авторами, покладені різні підходи, у тому числі й до роз-

гляду змісту та поняття пред’явлення для впізнання. Питання пред’явлення для впізнання досліджувалися такими вченими, як О.І. Вінберг, В.Я. Колдін, В.П. Колмаков, С.М. Потапов, М.Я. Сегай тощо, які розглядали впізнання як одну з форм ідентифікації. Його процесуальні, психологічні та тактичні аспекти розглянуті у роботах О.Я. Баєва, Н.Г. Бритвич, М.М. Гапанович, О.Я. Гінзбурга, В.О. Коновалової, В.С. Кузьмічова, В.Г. Лукашевича, Є.Д. Лукьянчикова, В.М. Петренка, О.Р. Ратинова, В.Ю. Шепітька тощо.

Не дивлячись на багатовікову історію застосування впізнання, процесуальної форми слідчої дії воно набуло тільки у наш час. Лише Кримінально-процесуальний кодекс (надалі - КПК) УРСР 1960 року закріпив за впізнанням статус самостійної слідчої дії та регламентував порядок її проведення [1].

Отже, до теперішнього часу питання теорії та практики пред’явлення для впізнання вивчені у криміналістиці, хоча дотепер не можна сказати, що в них не залишилося “білих плям” та дискусійних проблем. Проблема впізнання вийшла далеко за межі її процесуальної процедури, враховуючи нестандартні ситуації його проведення, використання науково-технічних засобів для фіксації тощо. У теперішній час під впізнанням (у процесуальному значенні) розуміють слідчу дію, яка складається у пред’явленні

¹ Тут і надалі під терміном “впізнання” слід розуміти пред’явлення для впізнання як слідчу дію.

² Цит. за стор.149 роботи: Баєв О.Я. Тактика следственных действий: Учебное пособие. –Воронеж: ВГУ, 1992. –208 с.